

*Dr. Jožef Salma, redovni profesor
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

ODGOVORNOST ZA ŠTETE OD DEJSTVA STVARI* – deliktna i kvazideliktna odgovornost –

Sažetak: U radu je učinjen pokušaj razgraničenja delikta od kvazidelikta, kao i kvazidelikta od više sile (*vis maior*) i od slučaja (*casus*). Cilj rada je da se utvrdi kada postoji građanskopravna odgovornost za dejstvo stvari, a kada ne. Kod pukog dejstva (*opasnih*) stvari, bez ljudskog upliva odn. mogućnosti sprečavanja (*viša sila*), nema građanskopravne odgovornosti. Za razliku od toga, kod štetnog dejstva (*opasnih*) stvari koje su u zakonom propisanim slučajevima pod dužnim ljudskim nadzorom, dolazi do građanskopravne odgovornosti imaoća stvari, ako je preventivni nadzor propušten.

Ključne reči: delikt, kvazidelikt, viša sila, odgovornost za štete od životinja i drugih stvari pod dužnim ljudskim nadzorom

I UVODNE NAPOMENE: RAZGRANIČENJE DELIKTA OD KVAZIDELIKTA

Delikt je u najširem smislu protivpravna radnja nekog lica koja je dovela do štete, tj. povrede psihičkog ili fizičkog integriteta ličnosti, odn. tuđe imovine. Delikt u građanskom pravu, odnosno građanskopravni delikt je propisan *opštom inkriminacijom* (svako je dužan da se uzdrži od ponašanja

---

* Članak je nastao kao rezultat rada na naučno-istraživačkom projektu Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu „*Harmonizacija prava Republike Srbije i prava Evropske Unije – teorijskopravni, sociološkopravni, istorijskopravni, pozitivnopravni i ekonomski aspekti*“.

kojim bi drugome prouzrokovao štetu). Za razliku od toga u savremenom pravu *krivični delikt* je propisan metodom *pojedinačne inkriminacije*, zbog primene načela *nullum crimen sine crimine et sine lege* (niko ne može biti kažnjen za delo koje prethodno nije zabranjeno zakonom).

Tradicionalna građanskopravna literatura, počev od rimskog prava, pa do danas, jasno razgraničava pojam delikta (*delictum*) i kvazidelikta (*quasi delictum*). Osnovna linija razgraničenja je u tome što je delikt protivpravno *ljudsko* ponašanje kojim se drugom licu prouzrokuje šteta (povredom tuđe imovine ili ličnosti). Za razliku od toga, kvazidelikt je *dejstvo stvari*, koje je dovelo do štete kao što je dejstvo životinje ili drugih stvari pod *dužnim ljudskim nadzorom*. U oba slučaja postoji *građansko-pravna deliktna odgovornost*. Razlika je u određivanju *odgovornog lica*. Dok je kod delikta odgovorno ono *lice koje je delikt prouzrokovalo*, odnosno lice čija radnja ili propuštanje je dovelo do štete, kod kvazidelikta je odgovoran onaj subjekat *koji je propustio dužan nadzor* na stvari čijim dejstvom, ali usled propusta dužnog ljudskog nadzora, je došlo do prouzrokovanja štete.

Potrebno je izvršiti jasno razgraničenje između kvazidelikta (*quasi delictum*) i više sile (*vis maior*), kao i slučaja (*casus*). Razlog potrebe za razgraničenjem je u tome što delikt i kvazidelikt povlače građanskopravnu odgovornost, a viša sila i slučaj (pod određenim uslovima) principijelno isključuju (bilo čiju) odgovornost. Istina, savremeno evropsko pravo (na primer, nemačko i austrijsko) po posebnim propisima, propisima o atomskim štetama, predviđaju tzv. apsolutnu odgovornost. Po tim posebnim propisima, naime, imalac atomskog postrojenja odgovora za štetu u vidu prouzrokovanja smrti i oštećenja zdravlja čak i onda ako je do štete došlo atomskom havarijom usled dejstva više sile.

Razgraničenje više sile od slučaja u konačnom rezultatu pokazuje da je viša sila u principu apsolutni razlog isključenja odgovornosti, dok je slučaj samo relativan. Naime, po tradicionalnoj (objektivnoj) definiciji više sile ona je „buduća, spoljna, neizvesna, nepredvidljiva i neotklonjiva okolnost.“ Slučaj je buduća spoljna i neizvesna okolnost kao i viša sila. Međutim, kod slučaja postoji posebnost u pogledu predvidljivosti, a na osnovu toga i relativne otklonjivosti. Iako je i kod slučaja u principu neizvesno da li će do događaja doći, pa samim tim i do štete, postoji mogućnost otklanjanja štete, uz preduzimanje dužnih mera prevencije. (Tako npr. pucanje automobilskih pneumatika se može sprečiti blagovremenom zamenom). Otuda, kod slučaja preduzimanjem predviđenih obaveza radi sprečavanja materijalne i nematerijalne štete, šteta je otklonjiva.

Kvazidelikt je veoma sličan slučaju, po tome što je neizvestan, ali otklonjiv preduzimanjem dužnih mera za to zakonom obaveznih subjekata.

ta. (Na primer, postavljanje zaštitne ograde od strane preduzeća za održavanje puteva na mestima gde divljač po inerciji redovno prelazi autoput). Razlika je u odgovornosti. Slučaj je principijelan razlog isključenja odgovornosti, a kvazidelikt ne isključuje odgovornost subjekta koji je propustio da vrši zakonom propisani preventivan nadzor nad stvari ili da preduzme preventivnu meru.

II ODNOS VIŠE SILE I SLUČAJA

Razgraničenje više sile i slučaja je pravno značajno zbog toga što je element (ne)predvidljivosti, kao sastavni deo definicije oba pojma u faktičkom smislu reči, doživeo evoluciju. Zahvaljujući dostignućima tehnologije i tehničkih nauka, ono što je „juče“ bilo nepredvidljivo, „danas“ to više nije. Samim tim, i otklonjivost postaje relativni pojam. Ono što je nekada bilo neotklonjivo, postaje otklonjivo, kako sa strane nauke, tako i sa stanovišta dužnog opšteg saznanja, dakle saznanja građanina. Ako se granice predvidljivosti ili dužnog predviđanja sužavaju, to se i pojam i faktičke granice više sile, sve više pomeraju ka slučaju. Ono što je nekada bila viša sila, danas je samo slučaj, tj. pravna figura (institut) koja u potpunosti ne isključuje odgovornost, a sutra će biti casus, slučaj, obeležen dejstvom stvari, pod dužnim ljudskim nadzorom, za šta postoji deliktna odgovornost. Višu silu uglavnom karakterišu prirodni događaji (udar groma, poplava, vremenske neprilike itd) koji su, po pravilu, izvan ljudske kontrole. Slučaj karakteriše prirodni događaj koji se ne može egzaktno predvideti, ali se dužnom pažnjom može sprečiti.

III RAZGRANIČENJE KVAZIDELIKTA OD SLUČAJA

Polazeći od klasične doktrine, slučaj u načelu isključuje deliktну odgovornost. Za razliku od toga, dejstvo stvari (kvazidelikt) ne isključuje odgovornost, pošto za izvesne stvari postoji zakonom propisana ljudska dužnost sprečavanja nastupanja štete. I kod slučaja i kod kvazidelikta šteta nastupa dejstvom stvari, ali kod slučaja nema izvesnosti o nastupanju, a kod kvazidelikta propuštanje dužnih ljudskih radnji izvesno dovodi do štete.

Slučaj je pre svega spoljni prirodni događaj, a kvazidelikt je rezultat dejstva stvari koje su proizvedene ljudskom delatnošću ili koje su pod mogućom ljudskom kontrolom.

I kod slučaja, tzv. casus minor-a, se sa polja ekskulpacionih razloga može preći u objektivnu odgovornost¹, i tada može nastati odgovornost, kao i kod kvazidelikta.

IV RAZGRANIČENJE KVAZIDELIKTA OD ODGOVORNOSTI ZA RADNJE DRUGOG

Kod odgovornosti za radnje drugog ne odgovara onaj koji je svojom radnjom ili propuštanjem prouzrokovao štetu već neko drugi koji se nalazi sa štetnikom u nekoj zakonom predviđenoj pravnoj vezi, koja nalaže za drugog preventivne obaveze. Tako, na primer, u slučaju *odgovornosti roditelja ili staratelja* za štetne radnje malodobne dece ili (punoletnih) lica pod starateljstvom, postoji pravna veza roditeljstva ili starateljstva koja podrazumeva dužnost vaspitanja odn. sprečavanja ponašanja ili situacija koje dovede do štete. *Odgovornost preduzeća za štete koje prouzrokuje njegov radnik ili organ preduzeća* trećem licu za vreme rada je zasnovana na radnopravnom odnosu. Takođe, postoji *odgovornost države za štete koju građaninu prouzrokuje državni organ* (pravosudni organ ili organ uprave) protivzakonitim radom. Najzad, odgovornost za radnje drugog postoji i kod *ugovornog prenosa odgovornosti* za štete, koji može biti po zakonu obavezan (kao što je to slučaj sa obaveznim osiguranjem od odgovornosti za štete nanete u saobraćaju), a nekada fakultativan, prepušten slobodnoj ugovornoj autonomiji (kao što je to slučaj kod dobrovoljnog osiguranja).

Kod kvazidelikta sličnost sa odgovornošću za radnje drugog možemo zapaziti u *postojanju prethodne pravne veze*, pravnu dužnost nadzora ili prevencije od štete, koja prethodi deliktnopravnom odnosu. Naime, i kod kvazidelikta, kao i kod odgovornosti za radnje drugog, postoji zakonom predviđena dužnost sprečavanja štete. Razlika je u tome, što je ta dužnost kod odgovornosti za radnje drugog propisana za ljudske radnje, a kod kvazidelikta za dejstvo stvari.

V EVOLUCIJA DOKTRINE I UPOREDNOG ZAKONODAVSTVA O KVAZIDELIKTU

Rimsko pravo, odakle potiče doktrina o deliktu i kvazideliktu, jasno razlikuje ta dva pojma, jer je po njemu delikt protivpravna ljudska

---

¹ Upor., *Földi András, A másért való felelősség a római jogban*, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004, str. 92.

radnja, za čije štetne posledice odgovara onaj koji je tu radnju preduzeo, a kvazidelikt je nešto što je na njega nalik, ali je bitna razlika u tome, što je šteta nastupila ne direktnom ljudskom radnjom ili propuštanjem (kada je inače trebalo postupiti), već dejstvom stvari (u principijelnom ljudskom nadzoru), npr. dejstvom domaćih i ili divljih životinja. Rimsko pravo tu uključuje i štete od rušenja građevina.

U nerazvijenom periodu rimskog prava, u vremenu važenja *Zakona XII tablica* (V vek pre naše ere), delikti su propisivani *kazuistički* i uglavnom su se sveli na ljudske radnje usmerene na uništenje ili oštećenje tuđe stvari (pri čemu su i robovi kvalifikovani kao stvari), ili oduzimanje nečijeg života. Zakon XII tablica ne poznaje naknadu štete (u današnjem poimanju) već *novčanu kaznu*, u visini koja je unapred određena, nezavisno od stvarne vrednosti nastale štete i koja je pogađala štetnika, često i kao duplum ili triplum.² Npr. ako je ko drugome polomio kost morao je da plati oštećenom 150 asa, a za manje povrede 25 asa. Kod težih telesnih povreda kod kojih je došlo do trajne osakaćenosti uda Zakon XII tablica, je predvideo *telesnu odmazdu* iste vrste (talion), osim ako su se stranke sporazumele o isplati novčane kazne. (Sporno je, da li je Zakon XII tablica zasnovao odgovornost na principu krivice, ili nezavisno od nje, na principu objektivne odgovornosti.)³ U kasnijoj fazi razvoja traži se za *iniuria*,⁴ *protivpravnost* - da je do štete došlo takvom protivpravnom radnjom koja je bila *umišljajna*, namerna, tj. da je radnja preduzeta svesno, sa namerom oštećenja.

Ekspanzijom Rima dolazi do povećanja teritorije i stanovništva, koji su se našli u interakciji u vidu trgovine, saobraćaja, pri čemu su i štete

² V. Npr. o tome: *Molnár Imre, A Római magánjog, József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1993.* O penalnom pristupu zakona XII tablica, o triplum-u v. /Gaius, *Concepti et oblati (furti) poena ex lege XII tabularum tripli est*, 3. 191/ na str. 14., a o duplum-u, /Plin. N. h. 18.3.12/ na str. 17.

³ Po *Mommsen-u* (Römisches Strafrecht, Leipzig, 1899, str. 837) Zakon XII tablica je pod pojmom protivpravnosti (iniuria) podrazumevao povredu tela bez da je razlikovao namerno ili nehatno prouzrokovanje. Po *Marton Géza*, *Un essai de reconstruction du développement probable du Systeme classique roman de responsabilité civil*, RIDA 3, Paris, 1949, str. 178; *ibid*, *Felelősség a custodiaért*, Magyar Jogi Szemle Könyvtára, Budapest, 1924, str. 17. Po *Rudolfu Ihering-u* (Das Schuldmoment im römischen Privatrecht, Leipzig, 1897, str. 11), Zakon XII tablica stoji na tlu pojma formalne krivice tj. na krivici zasnovanoj na objektivnom stanju okolnosti bez uzimanja u obzir krivicu učinioca, ne vodeći računa o njegovom ličnom odnosu prema šteti. Ovako je u krivicu inkorporisan i slučaj.

⁴ Rimsko pravo je razlikovalo *verbalnu* i *realnu* injuriju. Prva je kada se neko izrugljavao pesmama, a druga kada je npr. neko telesno povređen. Povodom injurije je nastao *actio iniuriarum*, *actio iniuriam aestimatum*, kao penalni zahtev, kao i *vindictam spiram* tj. zahtev za davanje satisfakcije lica čija je ličnost povređena. V. npr., *Benedek Ferenc*, *Római magánjog, Dologi és kötelmi jog*, 2. kiadás, Pécs, 1995, str. 210-211.

(delikti) bile učestalije. U tim okolnostima novinu donosi *lex Aquilia* (Akvilijanski zakon) 286. godine pre naše ere.⁵ Naspram kazuističkog Zakona XII tablica Akvilijanski zakon sadrži relativno *uopšteniji* pristup pojmu delikta, pre svega kod oštećenja stvari. Onaj koji je lišio života tuđeg roba ili četvoronožnu životinju, morao je platiti kaznu gospodaru u iznosu koji je odgovarao najvišoj ceni tih „stvari“ u prethodnoj godini. Time se rimsko pravo približilo pojmu *naknade štete*, restituciji, jer je „kazna“ zavisila od stvarne vrednosti uništene ili oštećene stvari. Ostali vidovi oštećenja tuđih stvari se uopštavaju u trojnoj formuli: izazivanje požara, lomljenje i razbijanje (urere, frangere, rumpere). Pod injurijom, pod *deliktom* se od tada podrazumeva neposredno nasilno razbijanje ili oštećenje tuđih stvari. Radnja prouzrokovanja štete morala je biti protivpravna, tj. da nije preduzeta u *nuždi* ili *dozvoljenoj samopomoći*. Dok je u ranijoj fazi bio potreban umišljaj, sada se, od akvilijanskog perioda zadovoljava sa nehatom (culpa), odnosno, kod velikih rizika za oštećenje tuđih stvari odgovornost štetnika je uspostavljena i nezavisno od krivice. Takođe se došlo i do toga da se deliktna radnja mogla ostvariti aktivnim i pasivnim ponašanjem, tj. *činjenjem*, neposrednim uticajem na stvar, i *nečinjenjem*, tj. propuštanjem. Naime, u razvijenoj fazi rimskog odštetnog prava do odgovornosti štetnika je dolazilo i u slučaju da je štetnik propustio dužne mere za sprečavanje štete. Npr. delikvent je tuđi život oduzeo ne sopstvenim rukama, već izazivanjem psa. Takođe, rimsko pravo je poznavalo odgovornost za štetu onoga koji doduše nije sam i neposredno uništio brod putem izazivanja požara, već time što je presekao brodsko uže, usled čega je brod zbog nevremena stradao.⁶ U literaturi o kvazideliktima rimskog prava se pominju: 1) Kvazi-deliktna odgovornost *vlasnika stana za izbacivanje ili pada materijala iz zgrade*, na teret vlasnika stana odn. zgrade. 2) Odgovornost vlasnika zgrade *za pad istaknute stvari* (npr. firme) na javnim delovima zgrade.⁷ 3. Odgovornost *brodara i ugostitelja za stvari putnika ili gostiju* kada ih brodar (nauta) ili ugostitelj (stabularis) nije preuzeo na čuvanje, ali je došlo do njihovog nestanka, usled krađe, uništenja ili oštećenja, ukoliko su učinioci putnici ili gosti. 4.

---

⁵ V. npr. Lübtow, Untersuchungen zur Lex Aquilia de damno iniuria dato, Berlin, 1971, str. 84. B. Winiger, La responsabilité aquilienne romaine, Damnum Iniuria datum, Basel, 1997. P. Ziliotto, L'imputazione del danno Aquiliano, Tra iniuria e damnum corpore datum, Padova, 2000. Filippo Ranieri Europäisches Obligationenrecht, 2. erweiterte Auflage, Springer Wien New York, Wien, 2003, str. 540.

⁶ Upor.: Kötz-Wagner, Deliktsrecht, 10 neubearbeitete Auflage, Luchterhand, Wolters Kluwer, München, 2006, str. 7-8, tač. 15.

⁷ F. Serrao, Responsabilità per fatto altrui in diritto Romano, BIDR 66, 1964, in: ibid, Zbornik radova - Impresa e responsabilità a Roma nell'età commerciale, Pisa, 1989, str. 19.

Odgovornost *sudije* koji je povredio svoje obaveze. On je odgovoran za štetu stranci, ako je *povredio procesna pravila* te je time načinio štetu. Oštećeni je mogao da pokrene parnicu radi naknade štete protiv takvog sudije.⁸ Istina, sa današnjeg gledišta, ovo se ne bi moglo uključiti u red kvazidelikta, jer se ne radi a dejstvu stvari, već o nezakonitoj ljudskoj (procesnoj) radnji. (Uzgređ, i u današnjem evropskom pravu postoji profesionalna odgovornost za štete zbog nezakonitog suđenja, zbog zloupotrebe administrativne diskrecije, odnosno, profesionalna odgovornost advokata za štete usled propusta u zastupanju). To su neki od slučajeva koji su u rimskom pravu tretirani kao kvazidelikti, pošto kod njih po pravilu šteta nije prouzrokovana direktno ljudskom radnjom, već dejstvom stvari, ali povodom kojih je propušten dužan nadzor.

Rimskopravni pojam kvazidelikta je inkorporisan, u osavremenjenom vidu, u sve **moderne kodekse građanskog prava XIX veka**. Tako, u odredbe francuskog Code Civil-a (Cc, 1804), austrijskog Opšteg Građanskog zakonika (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch für das Kaiserthum Österreich, 1811), nemačkog Građanskog zakonika (Bürgerliches Gesetzbuch, 1896/1900) i švajcarskog Zakonika o obligacijama od 1911. godine. Ovim zakonicima, kao i posebnim zakonima deriviranih iz njih (Sondergesetzgebung), je zajedničko da pod kvazideliktom podrazumevaju štete nastale usled *dejstva stvari* (štete od divljih ili domaćih životinja, štete od rušenja zgrada i dr.) *bez direktnog upliva ljudske radnje*.

Modernizovani rimskopravni koncept odgovornosti za kvazidelikt je najpre i čini se, najkonsekventnije prihvaćen u francuskom Code civil-u.

Naime, prema odredbama **francuskog** Code civil-a⁹ postoji odgovornost ne samo u slučaju da je šteta prouzrokovana pukim dejstvom stvari, već i onda kada je šteta prouzrokovana delovanjem lica koja nisu odgovorna, koja tereti onoga koji je taj nadzor dužan da sprovodi.¹⁰ Ovom odredbom francuski zakonodavac je izjednačio ili upodobio odgovornost za *dejstvo stvari* i *odgovornost za radnje drugog* (posebno roditelja ili staratelja za deliktne radnje maloletnih lica). Francuska sudska

⁸ V. Földi András és Hamza Gábor (Brósz Róbert és Pólay Elemér tankönyvének alapulvételével), A római jog története és institúciói, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996, str. 568-569.

⁹ V. čl. 1384 Code civil-a, npr. in: Code civil, 102-e édition, Dalloz, Paris, 2003, str. 1199.

¹⁰ V. Durry, Mélangés Terré, Responsabilité du fait des choses, Dalloz /PUFF/Juris-Classeur, 1999, p. 707. Mistretta, Responsabilité civile sportive, JCP – Jurist-classeur périodique (Semaine juridique), 1998. I. 116. Rolland, Responsabilité du fait d'autrui: garde ou surveillance? Petites affiches 19, sept. 2000.

praksa smatra da navedena odredba ne razlikuje (štetno delovanje) *pokretnih* i *nepokretnih stvari*, te se odgovornost može ustanoviti i na teret vlasnika pokretnih i nepokretnih stvari.¹¹ Sudska praksa je odgovornost ustanovljavala i u slučaju delovanja *sportskih rekvizita* kod alpinista¹², kao i kod (lopte) tenisa i base ball-a.¹³ Uslov je odgovornosti onoga koji je dužan da vrši nadzor nad stvari jeste da je stvar pod mogućom ljudskom kontrolom.¹⁴

Komentarišući odredbe francuskog Code civil-a o deliktu i kvazideliktu, poznati francuski autori prve polovine XX veka, Kolen (*A. Colin*) i Kapitan (*H. Capitant*)¹⁵ ističu da deliktna odgovornost nastupa kada jedno lice svojom radnjom (ili dejstvom stvari za koju je odgovoran, tj. koja je pod njegovom kontrolom, predstavlja njegovo sredstvo) prouzrokuje drugom licu štetu. Na primer, ako je automobil prouzrokovao štetu u saobraćaju u načelu za štetu odgovara vlasnik vozila koji je njime upravljao. Autori pokušavaju da načine razliku između delikta i kvazidelikta. Napominju da se ovi izrazi koriste kao naslovi u Code civil-u (CH 2 lit IV, livre III), ali i u normativnim delovima članova Zakonika (čl. 1340 i 1370 Code civil-a, Cc). Međutim, sa žaljenjem konstatuju da nema nijednog mesta u kodeksu gde bi se pored ovih upotrebljenih termina našla i njihova definicija. To znači da su redaktori Code civil-a definiciju prepustili pravnoj nauci. Prema njihovom mišljenju u vreme kodifikacije *Code civil*-a definiciju ovih pojmova je dobro formulisao Potije (*Pothier*, Obligations, No 116). Deliktom nazivamo, kaže Potije, onu namernu radnju lica koja drugome prouzrokuje štetu. Kvazidelikt je takođe radnja nekog lica koja je nenamerno prouzrokovala štetu drugom za koju se odgovornost ipak može nekom pripisati. Kolen i Kapitan, komentarišući ovu definiciju, ističu da je razlika između delikta i kvazidelikta puka psihološka. Za delikt se zahteva da je on rezultat nečijeg umišljaja, tj. namere za oštećenjem (*animus nocendi*). Za razliku od toga, kod kvazidelikta (*quasi ex delicto*) ta intencija je odsutna, tu se radi o nepažnji (*negligentia*), a ne o in-

---

¹¹ V. Req. 6. mars 1928, DP 1928, 1. 28, Note *Josserand*. U pogledu primene čl. 1384 na pokretne stvari, v. Civ. 2-e, 12. mai 1966, 700 Note Ayard, 4. mars 1976, D. 1977, 95, 15. nov. 1984 Gaz. Pal. 1985, I. 295 Note Chabas i dr.

¹² Aix-Provence, 8. mai 1981, JCP 1982, II. 19819, note *Sarraz –Bournet*.

¹³ Ustanovljena je odgovornost roditelja za štetno dejstvo lopte tenisa koja je upućena od dece-igrača: Civ.2-e, 28. mars 2002: D. 2002.

¹⁴ Civ. 1-re 23. févr. 1977: Gaz. Pal. 1978, 1, 90, note *Plackel*; 18 juin 1997: Bull. Civ. II, no 197, D. 1998.

¹⁵ Ambrois *Colin*, Henri *Capitant*, Cours elementaire de Droit civil Francaïç, Tome deuxième, quatrième Edition, Librairie Dalloz, Paris, 1924, str. 360-361.

tencionalnoj krivici.¹⁶ Može se zapaziti da ovi autori razliku između delikta i kvazideliktne *ne vide u dejstvu stvari*, već se u oba slučaja radi o ljudskoj radnji, s tim da delikt prati *umišljaj*, a kvazidelikt *nepažnja*, nehat.

U drugoj polovini XX veka braća Mazo (*Henri, Leon i Jean Mazeaud*) u svom sistematskom delu o građanskom pravu¹⁷ ukazuju na novije aspekte odgovornosti za dejstva stvari. Konstatuju da je ova odgovornost pretežno posmatrana kao *deliktna* odgovornost, ali ukazuju i na to da odgovornost za štetna dejstva stvari može biti i *ugovorna*. Među dejstva stvari spada i odgovornost povodom štete od *pada vazduhoplova*, šteta od električnih, gasnih, telefonskih i drugih podzemnih i nadzemnih *dalekovodova*, povrede na *radu* (povodom kojih je odgovornost regulisana partikularnim zakonima iz oblasti radnog prava). I u francuskom pravu u domen odgovornosti za dejstva stvari spada i šteta od *rušenja zgrada*, koja tereti imaoća zgrade.¹⁸ Odgovornost za štetu nastalu usled pada letelica i dalekovoda je objektivna.¹⁹ U slučaju nedostatka posebnih pravila, braća Mazo se zalažu za shodnu primenu pravila o deliktnoj odgovornosti i za kontraktualnu odgovornost za dejstva stvari.²⁰

Jedan od najznačajnijih autora francuskog deliktnog prava sredine XX veka, René *Savatier*, u svojoj knjizi o građanskopravnoj odgovornosti, odgovornost za dejstva stvari²¹ razgraničava po tome, da li su stvari dovele do štete pod (1) *direktnim ljudskim uticajem* (kao što je to slučaj kod motornih vozila) ili su po sredi stvari koje su (2) *bez neposrednog ljudskog uticaja* dovele do štete, doduše stvari koje mogu biti pod ljudskom kontrolom. (3) U treću kategoriju dejstva stvari spadaju stvari *izvan moguće ljudske kontrole*, upliva. U prvom slučaju se radi o *subjektivnoj* odgovornosti, pošto se ljudski uticaj meri krivicom štetnika, u drugom slučaju se radi po pravilu o *objektivnoj* odgovornosti onoga koji je trebalo da otkloni opasnost od štetnog dejstva stvari, a u trećem slučaju zapravo i *nema odgovornosti*, pošto je po sredi dejstvo više sile. Autor ukazuje da

¹⁶ Ambrois *Colin*, Henri *Capitant*, Cours elementaire de Droit civil Francaic, Tome deuxième, quatrième Edition, Librairie Dalloz, Paris, 1924, str. 361.

¹⁷ V. Henri, Léon, Jean *Mazeaud*, Leçons de droit civil, Tome deuxième, Obligations, Théorie generale, édition Montchrestien, 2e édition, Paris, 1962, str. 506.

¹⁸ V. *Mazeaud*, op.cit. str. 511-514, t. 550-553.

¹⁹ V. *Mazeaud*, op.cit. str. 514-516, t. 556-557.

²⁰ V. *Mazeaud*, op.cit. str. 517, t. 558.

²¹ Upor. René *Savatier*, Traité de la responsabilité civile en droit Français civil, administratif, professionnel, procedural (Préface de Georges Ripert), Tome premier : Le sources de la responsabilité civile, Librairie générale de droit et de jurisprudence, R. Pichon et R. Durand-Auzias, Paris, 1951, str. 425.

čl. 1382 Cc-a govori o šteti koja je prouzrokovana pukim delovanjem stvari, a nasuprot tome stoji čl. 1384 koji reguliše i odgovornost za štetu koja je prouzrokovana ljudskom radnjom.²²

U *austrijskom* pravu, odnosno literaturi kao slučajevi odgovornosti za štetna dejstva stvari, kao posebni slučajevi građanskopravne odgovornosti, pominju se odgovornost za prostorije, građevinske objekte, puteve i životinje.²³ Posebnost rešenja austrijskog Opšteg građanskog zakonika je u tome što pored štete od *rušenja cele ili dela zgrade*²⁴ predviđa i odgovornost za štetu nastalu *padom* neke opasno izložene ili zakačene stvari sa zgrade ili *izbacivanjem* stvari iz stana, kada za štetu odgovara imalac stana.²⁵ Odgovornost *imaoca* stana je nezavisna od krivice i ona ga pogađa ako je opasnost od nastupanja štete mogao sprečiti i ako oštećeni ne može sa lakoćom da utvrdi identiteta štetnika.²⁶ Pod imaoцем stana, u smislu paragrafa 1318 smatra se ono lice koje prostorijama u stanu faktički raspolaže i ne ispituje se priroda pravnog osnova njegove državine. Pod *stanom* u najširem smislu se podrazumevaju i ostale prostorije, na primer, prostorije za skladištenje, poslovne prostorije, garaže itd. Ovo pravilo se ne odnosi na prostorije koje su svima pristupačne, te se na njima ne može zasnovati isključivi posed, kao što su pasaži, svima pristupačna stepeništa i dr. Izložene stvari ne moraju da se nalaze u samoj prostoriji. Stoga odgovornost može da nastupi i za štetu nastalu usled dejstva suncobrana ili korpe za cveće izloženih van prostorija. Pod pojmom *izba-*

---

²² René Savatier, *Traité de la responsabilité civile en droit Français civil, administratif, professionnel, procédural* (Préface de Georges Ripert), Tome premier : Le sources de la responsabilité civil, Librairie générale de droit et de jurisprudence, R. Pichon et R. Durand-Auzias, Paris, 1951, str. 425. tač. 329; str. 421-525. Kao pojedine slučajeve, autor navodi odgovornost za štete od životinja (čl. 1383 Cc-a), str. 511, tač. 405; i od građevina, o odgovornosti za štete od dejstva vazduhoplova i dalekovoda (zasnovano na posebnim zakonskim propisima), str. 533 i dr.

²³ V. Rudolf Welser, *Grundriss der bürgerlichen Rechts, Band II, Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht, auf Grundlage der von Helmut Kozioł und Rudolf Welser gemeinsam herausgegebenen 1.-10. Auflage, bearbeitet von Rudolf Welser, 13. neubearbeitete Auflage, Nachdruck, Mansche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2007, str. 365-370. V. i paragrafe 1318-1321 austrijskog Opšteg građanskog zakonika u: Codex des österreichischen Rechts, Herausgeber Werner Dorald, Bürgerliches Recht, 2009/10, 37. Auflage, Stand 1.10.2009. str. 136-137.*

²⁴ Paragraf 1319 austrijskog Opšteg građanskog zakonika.

²⁵ Paragraf 1318 austrijskog Opšteg građanskog zakonika.

²⁶ V. Welser, op. cit., str. 366. V. i OGH (Oberstes Gerichtshoff Österreichs = Vrhovni sud Austrije), SC (Entscheidungen des österreichischen Obersten Gerichtshoffes in Zivilsachen = Zbirka odluka Vrhovnog suda Austrije i građanskopravnim stvarima) 51/116, OGH in: *Juristische Blätter* 1989, 40.

civanja iz zgrade ili pada neke stvari sa zgrade ne podrazumeva se nužno ljudsko ponašanje.²⁷ Paragraf 1318 u sudskoj praksi se duže vreme tumači na način da se pod njega podvodi i slučaj *izbacivanja tečnosti* iz stana, pre svega vode. U ovom slučaju imalac stana odgovara nezavisno od svoje krivice, čak i onda ako je došlo do prekipljavanja, pretapanja vode u kadi, kao i kada je usled defekta zidova voda prodrila u susjedni stan.²⁸

Odgovornost za građevine austrijski Opšti građanski zakonik reguliše i u paragrafu 1319. Naime, ukoliko je usled *rušenja celine ili dela zgrade* ili građevinskog objekta došlo do prouzrokovanja štete, imalac zgrade je obavezan da štetu nadoknadi, ako je šteta nastala usled *manjkavosti u izgradnji* objekta i ako nije mogao dokazati da je učinio sve radi otklanjanja opasnosti primenom načela dužne *pažnje*. U ovom paragrafu se ustanovljava odgovornost imaoca objekta za štete koje nastaju rušenjem zgrade.²⁹ Pojam građevine se shvata veoma široko i pod njom se podrazumeva rezultat svake građevinske izgradnje.³⁰

Izmene Zakonika u paragrafu 1319a predviđaju odgovornost *održavaoca puteva*. Održavalac puteva odgovara korisnicima za štetu, ako je zbog lošeg stanja puteva došlo do štete, ako se šteta može pripisati nameri ili gruboj nepažnji održavaoca ili njegovih zaposlenih.³¹

Postoje posebna pravila o odgovornosti i u partikularnim zakonima o odgovornosti za opasne stvari, pre svega *železničkih* ili *drumskih saobraćajnih sredstava*, propisanih Zakonom o građanskopravnoj odgovornosti u železničkom i drumskom saobraćaju iz 2002. godine. Osnov odgovornosti prema ovom zakonu je opasnost od nastanka štete (prema tome, u pitanju je objektivna odgovornost), a povod je saobraćajni *udes* izazvan stavljanjem u *pogon* ovih saobraćajnih sredstava. Odgovorno lice je privredno društvo koje stavlja u pogon saobraćajna sredstva, odnosno kod drumskog prevoza, imalac prevoznih sredstava.³² Ovde spadaju i slučajevi odgovornosti predviđeni drugim partikularnim zakonima, kao što su Zakon o *vazдушnom saobraćaju*³³, Zakon o odgovornosti za *atomske štete*³⁴, Zakon o *gasnoj privre-*

²⁷ V. *Welser*, op. cit., str. 366.

²⁸ V. OGH in: *Zeitschrift für Verkehrsrecht* 1997/147, *Juristische Blätter* 2002, str. 463, *Welser*, op. cit. str. 366.

²⁹ V. OGH in: *Zeitschrift für Verkehrsrecht* 1997/124; OGH in: *Zeitschrift für Verkehrsrecht* 1997/147.

³⁰ V. *Welser*, op. cit., str. 367.

³¹ V. *Welser*, op. cit., str. 367-368.

³² V. *Welser*, op. cit., str. 370-375.

³³ Bundesgesetzblatt 1957/253 I 2006/88

³⁴ Atomhaftungsgesetz, Bundesgesetzblatt 1998/170.

di, Zakon o *mineralnim sirovinama*,³⁵ Zakon o *genetskim tehnologijama*,³⁶ itd. Zajednička je osobina ovih zakona da predviđaju objektivnu odgovornost lica koje stavlja u pogon ova sredstva i obuhvataju uglavnom štete vezane za *smrt, telesno oštećenje* i *oštećenje zdravlja*. Na ove slučajeve se, u nedostatku posebnih pravila, analogno primenjuju *opšta pravila* obligacionog prava o odgovornosti za opasne stvari i opasna postrojenja.³⁷ Tu spadaju, svakako, i posebna zakonska pravila o *odgovornosti proizvođača* za štetna dejstva proizvođa sa nedostatkom.³⁸ Najzad, u domen odgovornosti za štetna dejstva stvari spada i odgovornost *držaoca životinja* koja je uređena *kodeksnim pravilom*, tj. paragrafom 1320 Opšteg Austrijskog građanskog zakonika. On predviđa da ako je nekoga povredila životinja za to je odgovorno lice koje je gaji ili koje je dužno čuvati. Lice koje drži životinju je odgovorno ako nije uspeo da dokaže da je pri čuvanju životinje pokazao potrebnu pažnju. Odgovorno lice je držalac životinje, tj. lice koje je obavezno na brigu i nadzor nad životinjom. To ne mora nužno da bude vlasnik životinje. Odgovornost imaoca životinje se isključuje ako uspešno dokaže da je prilikom čuvanja postupao sa dužnom pažnjom, pri čemu teret dokazivanja snosi tuženi imalac životinje.³⁹

Još je krajem XVIII veka u svom komentaru *bavarskog građanskog zakonika, Freiherr*, deleći obligacije naveo da posle obligacije *ex contractu* (ugovorne obaveze) slede obligacije *ex delicto* (deliktne obligacije) pod kojima se podrazumevaju činjenice (*factum*) koje su protivne slobodnom razumu, zakonu i volji (oštećenog). Delikti (*delicta*) se dele na stvarne, prave (*vera*) ili nepravne (*quasi*), javne ili privatne, sekularne ili verske, vojne i dr. Oni su pravi (delikti) ili nepravi (tj. kvazidelikti) po tome, da li se zasnivaju na namernoj (*dolus*) ili nehatnoj (*culpa*) krivici.⁴⁰

Principijelne odredbe o odgovornosti za štetna dejstva stvari u *nemačkom* pravu nalaze se u paragrafima 833 (odgovornost držaoca za štetu od životinja), 834 (odgovornost čuvaoca životinje), 836 (od-

---

³⁵ Bundesgesetzblatt 1999/38.

³⁶ Gentechnikgesetz, Bundesgesetzblatt 1994/510.

³⁷ V. *Welser*, op. cit., str. 366-367.

³⁸ V. na primer, *Welser-Rabl*, Produkthaftungsgesetz Kommentar, Wien, 2004.

³⁹ V. *Welser*, op. cit., str. 370.

⁴⁰ Wigulax Xaver Aloys *Freiherr von Kreittmayr*, in: *Conpendium Codicis Bavarici* (Reprint der Ausgabe von 1868), München 1990, cap XV, par. 1. Navedeno prema: Filippo *Ranieri* *Europäisches Obligationenrecht*, 2. erweiterte Auflage, Springer Wien New York, Wien, 2003, str. 541.

govornost za rušenje građevine), 837 (odgovornost imaoća zgrade) i 838 (odgovornost održavaoca zgrade) Nemačkog građanskog zakonika (BGB). U paragrafu 833 Zakonik propisuje da ako je *životinja*, prouzrokovala *telesnu povredu*, *smrt* ili oštetila neku *stvar*, onaj koji drži životinju je obavezan da oštećenom nadoknadi nastalu štetu. Obaveza naknade štete ne nastupa ako je šteta nastala od strane domaće životinje koja stoji u službi zaštite profesionalne delatnosti držaoca životinje, i ako je držalac posvetio dužni nadzor u saglasnosti sa pažnjom koja se zahteva u prometu ili ako bi do štete došlo i uz takvu pažnju. Paragraf 834, propisujući odgovornost *čuvara životinje*, određuje da onaj ko drži ili je preuzeo životinju radi nadzora je odgovoran za štetu koju je životinja prouzrokovala trećem licu, na način koji je propisan u paragrafu 833. Neće doći do odgovornosti, ako je prilikom obavljanja nadzora držalac životinje primenio pažnju koja se u prometu zahteva ili ako bi šteta nastala i pored takve pažnje. Paragraf 836 propisuje odgovornost za *rušenje zgrade*: (1) u slučaju rušenja neke zgrade ili druge građevine povezane sa zemljištem, ili kod rušenja dela zgrade ili druge građevine, ako bude povređen ili usmrćen čovek, odnosno povređeno telo ili zdravlje čoveka, ili je došlo do oštećenja neke stvari, imalac građevinskog zemljišta je obavezan, ukoliko je rušenje celine ili dela zgrade posledica *nedostataka u izgradnji* ili propustima u održavanju zgrade da oštećenom nadoknadi nastalu štetu. Odgovornost neće nastupiti ako je imalac u cilju otklanja opasnosti pokazao *pažnju* koja se u prometu zahteva. (2) *Raniji imalac građevinskog zemljišta* će odgovarati za štetu, ako je rušenje cele ili dela zgrade nastupilo unutar jedne godine nakon prestanka njegove državine, osim ako je za vreme trajanja njegove državine pokazao pažnju koja se u prometu zahteva ili ako je docniji imalac propustio dužnu pažnju da otkloni opasnost. (3) Pod *imaocem* u smislu ovih odredbi se podrazumeva svojinski držalac. U paragrafu 837 se predviđa *odgovornost imaoća zgrade*. Ako neko lice ima pravo na vršenje određenog prava na zgradi ili drugom objektu izgrađenom *na tuđem građevinskom zemljištu*, ono će *stupiti na mesto imaoća nepokretnosti*, odnosno građevinskog zemljišta, prema pravilima o odgovornosti iz paragrafa 836. Paragraf 838 predviđa odgovornost lica koja su zadužena za *održavanje zgrada*. Ko preuzme obavezu od imaoća da održava zgradu ili neki drugi objekat povezan sa građevinskim zemljištem, odgovoran je za štetu nastalu rušenjem cele ili dela zgrade, pod istim uslovima kao imalac.⁴¹

⁴¹ V. na primer, Zivilrecht, Wirtschaftsrecht, Nomos Verlagsgesellschaft, 10. Auflage, Baden-Baden, 2001, str. 145-146.

Na osnovu ovoga možemo zaključiti da se odredbe nemačkog *Građanskog zakonika* o odgovornosti za dejstva stvari odnose na sledeće slučajeve: 1. Odgovornost za lične imovinske i neimovinske štete prouzrokovane od *životinja*. Tada odgovara imalac životinja, uprkos tome što držanje životinja nije zabranjeno, ali je odgovornost opravdana zbog toga što je držanje životinja u principu opasno.⁴² 2. Odgovornost za štete od *rušenja građevina*. Osim slučajeva utvrđenih u zakoniku, nemačka literatura, na osnovu pravila *posebnog zakonodavstva* navodi i sledeće slučajeve odgovornosti za štete od dejstva stvari, regulisanih partikularnim zakonodavstvom. 3. Odgovornost zasnovana zakonima o *železničkom i drumskom saobraćaju* (počev od Reichhaftpflichtgesetz, od. 7. 6. 1871) za štete nastale u *javnom saobraćaju*, zbog uticaja motornih vozila u pokretu, za smrt i telesno oštećenje putnika. Obaveza naknade štete izostaje u slučaju više sile ili sopstvene krivice oštećenog. Odgovara preduzimač pogona, po principu objektivne odgovornosti.⁴³ 4. *Energetska odgovornost* – tj. odgovornost prenosioca električne energije⁴⁴ i imalaca atomskih postrojenja za proizvodnju električne energije za štete od atomskog zračenja povodom prouzrokovanja smrti ili oštećenja zdravlja. Odgovara imalac atomskog postrojenja ili prenosilac električne energije ili gasa za štete nastale usled smrti ili oštećenja zdravlja. Ekskulpacije (oslobođenja od odgovornosti) nema čak ni u slučaju više sile.⁴⁵ 5. Odgovornost za *štetno dejstvo voda i za uvođenje opasnih štetnih materijala u vode*.⁴⁶ U prvom slučaju odgovara imalac javnih voda i vodotoka, a u drugom uvodilac opasnih i štetnih materijala u vodu. Odgovornost je objektivna.⁴⁷ 6. Odgovornost za *štete od proizvoda*.⁴⁸ Odgovara *proizvođač, bez obzira na kri-*

---

⁴² V. Wolfgang *Fikentscher*, Schuldrecht, sechste Auflage, Walter de Gruyter Berlin-New York, 1976, str. 682.

⁴³ V. *Fikentscher*, op. cit., str. 683.

⁴⁴ RGBl. (Reichsgesetzblatt) I. 489, BGBl (Bundesgesetzblatt) I 814.

⁴⁵ V. *Fikentscher*, op. cit., str. 683. BGHZ 7 388.

⁴⁶ Zakon o vodama SR Nemačke, BGBl I 1110.

⁴⁷ V. V. *Fikentscher*, op. cit., str. 683.

⁴⁸ V. npr., *Bard*, Produkthaftung nach dem EG-Recht, 1989. *Honsel*, Produkthaftungsgesetz und allgemeine Deliktshaftung, Juristische Schulung, 1995, S. 211. *Lorenz*, Europäische Rechtsangleichung auf dem Gebiet der Produzentenhaftung, Zeitschrift für die gesammte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht, 151, 1. *Taschner-Frietsch*, Produkthaftungsgesetz und EG-Produkthaftungsrichtlinie, 2. Auflage, 1990. *Jauernig, Schlechtriem, Stürner, Teichmann, Vollkommer*, BGB – Bürgerliches Gesetzbuch, 8. Auflage, Verlag C.H. Beck München, 1997, str. 897. Prema važećoj odredbi par. 823 BGB-a, ko namerno i nehatno protivpravno povredi život, telo, zdravlje, slobodu, imovinu ili neko posebno slično pravo, obavezan je da drugom nadoknadi iz toga nastalu štetu. Iz toga proističe i deliktna odgovornost proizvođača za stvari sa nedostatkom koji navedene vrednosti povređuje. V., *Prütting-Wegen-Weinreich*, BGB Kommentar, 2. Auflage, Luchterhand, 2007, str. 1575 i dr.

vicu zbog *nedostataka proizvoda* koji je oštetilo telo, zdravlje ili prouzrokovalo smrt.⁴⁹

Dok su u nemačkom pravu kvazidelikti uređeni i u građanskom zakoniku i partikularnim zakonima, *švajcarski Zakonik o obligacijama* ovo pitanje, bar u klasičnom domenu odgovornosti za štete od dejstva stvari, kao i francuski *Code civil*, nije prepustio posebnom zakonodavstvu, već ga je sam regulisao. Zakonik obuhvata dva klasična slučaja odgovornosti za dejstva stvari, odgovornost za štete od dejstva životinja i odgovornost za štete od građevina. Prema čl. 56 Švajcarskog zakonika o obligacijama predviđa se *odgovornost držaoca životinja* za štetu tako da za štetu koju prouzrokuje životinja odgovara lice koje je drži (tj. imalac), ako ne dokaže da je životinju nadziralo sa svom pažnjom koju su okolnosti nalagale ili da bi šteta nastupila i pored njegove pažnje (stav 1). On zadržava pravo na naknadu onoga što je dao, ako je životinju nadražilo bilo neko treće lice, bilo životinja koja pripada nekom drugom licu (stav 2). Ranija redakcija ovog člana je sadržala i treći stav prema kojem kantonalni propisi regulišu odgovornost za štetu koju prouzrokuje divljač. Međutim, treći stav je ukinut članom 27 Zakona od 20. juna 1986. godine (RS 922.O).⁵⁰ U čl. 57. Zakonik predviđa pravo zadržavanja životinja. Naime, držalac zemljišta ima pravo da uhvati tuđe životinje koje prouzrokuju štetu na njegovom zemljištu i da ih zadrži kao zalogu za naknadu koja mu se duguje; on ima pravo i da ih ubije ako je to opravdano s obzirom na okolnosti.⁵¹

Komentarišući čl. 56 st. 1 poznati švajcarski autor Bruno fon Biren (*Bruno von Büren*)⁵² ističe da Zakonik govori o držaocu (*Tierhalter*) životinje i na taj način kratkim izrazom označava odgovorno lice. (Napominjemo da u nemačkom jeziku „Halter“ ne znači držaoca u smislu srp-

⁴⁹ Gesetz über die Haftung für fehlerhafte Produkte, vom 15. Dezember 1989, izmene od 19. 4. 2006 (BGBl I S. 866, BGBl I S 2198). V. npr in: Bürgerliches Gesetzbuch, 63. Auflage, Beck Texte im dtv, München, 2006, str. 581-584.

⁵⁰ V. *Code des obligations*, Payot, Cancellation federale, 2001, str. 14.

⁵¹ V. *Švajcarski zakonik o obligacijama* od 30. marta 1911. godine sa izmenama i dopunama izvršenim do 1. januara 1976. godine, sa predgovorom prof. dr Mihaila *Konstantinovića*, Institut za uporedno pravo, Savremena administracija, Beograd, 1976, str. 24. Nemački tekst: *Obligationenrecht* vom 30. März 1911, Stand am 1. Januar 1984., herausgegeben von der Bundeskanzlei, 1984, str. 13-14. Francuski tekst: *Code des obligations*, Payot, Cancellation federale, 2001, str. 14-15. Napominjemo da je od vremena donošenja, do danas, Zakonik je pretrpeo brojne izmene, a naročito u 1949, 1958, 1962, 1976, 1982, 1983, 1984, 1986, 1988, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1999, 2000, 2001 i 2002. godini, među kojima se nalaze i izmene odredaba o odgovornosti za štetu od dejstva stvari.

⁵² V. Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Schulthess co, AG, Zürich, 1964, str. 249.

skog jezika, već označava ono lice koje se brine o životinji, koje je hrani.) Biren ukazuje da je izraz „*Halter*“ upotrebljen u zakonu u dva značenja, u smislu držaoca, vlasnika, kao i u značenju lica koje „vlada“ životinjom. Po pravilu, vlasnik je taj koji treba da vlada, ovladava životinjom, ali to nije uvek slučaj. Svojstvo držaoca može imati i zakupac, ostavoprimalac ili prevoznik koji transportuje životinju.⁵³ I Biren i Oftinger navode, da ako se radi o više držalaca, onda oni odgovaraju solidarno pri čemu švajcarska vrhovna sudska praksa nalazi da naslednička zajednica za štetu prouzrokovanu dejstvom životinja odgovara solidarno.⁵⁴ Razlog odgovornosti ovih lica Biren nalazi u tome da ona raspoložu sredstvima za ovladavanje životinjom, te snose odgovornost za štetu prouzrokovanu dejstvom životinja. Zakupac i prevoznik treba da znaju za svojstva životinja, te su dužni da o tome steknu potrebne informacije, savet i uputu. U slučaju promene držaoca treba proceniti ko dokle ima mogućnost uticaja na životinju, te da se odgovornost jasno razgraniči između ustupioca i prijemnika.⁵⁵ Razmatrajući obim odgovornosti, Biren ističe da se obaveza naknade štete po čl. 56 odnosi na sve životinje koje su efektivno držane. Predmetni obim odgovornosti proističe iz fakta držanja, a ne iz vrste životinja. Tu dolaze u obzir tradicionalno domaće životinje. Tu spadaju i pčele, i životinje koje slobodno žive u prirodi, koje ako su pod ljudskim nadzorom mogu povući ljudsku odgovornost. Ne smatra se „držanim“ životinjama divljač. U pogledu odgovornosti za njih postoje posebna pravila (Napomena: po ukinutom st. 3 ovo pitanje je trebalo da se uredi kantonalnim propisima). Govoreći o ostvarenju odgovornosti, odnosno mogućnosti isticanja prigovora, Biren nastavlja da držalac (imalac) odgovara za štetu prouzrokovanu dejstvom životinje. Pri tome je dovoljna neposredna uzročnost. Držalac psa odgovara ako životinja ujede prolaznika. Odgovornost postoji i onda ako pas nije fizički povredio prolaznika, već i onda kada se on od životinje uplašio, usled čega je došlo do telesnog oštećenja (to je indirektno prouzrokovanje štete dejstvom životinja).⁵⁶ Razlog odgovornosti držaoca životinje je u tome da se obezbedi zaštita od specifičnog reagovanja životinja. Nema odgovornosti kada je šteta, doduše, prouzrokovana od strane životi-

---

⁵³ Tako i Karl *Oftinger*, *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, II/1, Polygrafische Verlag AG, Zürich, 1960, str. 197-208. Oftinger je dao jednu interesantnu opštu definiciju odgovornih lica, prema kojoj su držaoci lica oni subjekti koja su fizička lica i koja su u situaciji da maksimalnom pažnjom ovladaju životinjom. Op. cit., str. 197.

⁵⁴ V. Büren, op.cit., str. 249, *Schweizerische Juristenzeitung*, 33, s. 131.

⁵⁵ V. Büren, op.cit., str. 250.

⁵⁶ V. tako i *Oftinger*, II/1 str. 211. beleška 150.

nje, ali šteta ne proističe iz prirode tipičnog reagovanja životinje, već pre iz takvih činjeničnih okolnosti kod kojih dejstvo životinje čini samo pasivni deo uzročnog lanca.⁵⁷ Nadalje, imaoća ne oslobađa odgovornosti njegovo uobičajeno ponašanje, odnosno briga o životinji (budući da su nekada reagovanja životinja atipična).⁵⁸ Držalac životinje se oslobađa odgovornosti ako je radi negovanja i staranja nad životinjama zadužio pomoćno osoblje (na primer, čobanina, prevoznika i dr.). On, doduše, zadržava svojstvo držaoća, gajioća - pomoćno osoblje nema samostalnost preko njegovih uputstava, odnosno volje. Oštećeni se i dalje nalazi u odštetnom odnosu sa držaoćem, imaoćem, ali se on može osloboditi obaveze ako dokaže da je pomoćno osoblje učinilo sve što je potrebno za sprečavanje nastupanja štete prema merilima iz čl. 56. st. 1. Otklanjanje odgovornosti držaoća ili imaoća se može zasnovati i na prigovoru da šteta nije nastupila usled dejstva životinje, već je ona nastala usled nekog drugog razloga i da nema uzročne veze između dejstva životinje i štete.⁵⁹ Odgovornost držaoća životinje je kauzalna, ali u ublaženoj formi, te omogućava oslobađanje od odgovornosti, ako je imalac učinio sve da spreči štetu. Prilikom procene njegove odgovornosti sud treba da vodi računa o predvidljivosti i mogućnosti procene ponašanja životinje.⁶⁰

Slično stanovište zastupa i Teo Gul (*Theo Guhl*).⁶¹ Po njegovom mišljenju, odgovornost držaoća životinje je uređena na istim osnovama kao i odgovornost za zastupanje, tj. važe pravila o objektivnoj odgovornosti (*Kausalhaftung*) sa teretom dokazivanja tuženog u pogledu razloga oslobođenja od odgovornosti.⁶² Kao i Biren, Gul i njegovi saradnici navode da se čl. 56. odnosi na sve vrste životinja koje mogu biti predmet staranja, a pre svega domaće životinje, a zatim i pčele, kao i zatvorene divlje životinje. Naprotiv, prema stanovištu sudske prakse, postoje životinje, kao što su miševi, i pacovi, na primer, koje se u smislu čl. 56 ne mogu držati. I po Gulu, za životinju je odgovoran njen držalac. Držalac je svako fizičko ili pravno lice koje je činjenično nosilac ovlašćenja raspolaganja i koje je

⁵⁷ V. Büren, op.cit., str. 250.

⁵⁸ V. Schweizerische Juristenzeitung, 53, s. 124, No. 66.

⁵⁹ V. Büren, op.cit. str. 251-252.

⁶⁰ V. Schweizerische Juristenzeitung, 53, s. 124, No. 66. V. i Ofinger, II/1 str. 125.

⁶¹ V. Theo Guhl, *Das Schweizerische Obligationenrecht*, 9. Auflage, bearbeitet von Alfred Koller, Anton K. Schnyder, Jean Nicolas Druey, Schulthess, Zürich, 2000, str. 205-206.

⁶² V. čl. 56 Švajcarskog ZO. BGE, 67, II, 26. /BGE=Bundesgerichtsentscheid, Amtliche Sammlung, der Entscheidungen des schweizerischen Bundesgerichts (Lausanne) - Odluka Vrhovnog suda Švajcarske/.

obavezno na zahtevanu pažnju radi sprečavanja prouzrokovanja štete. Dolazi u obzir i držalac životinje u opštem interesu.⁶³

Čl. 58 i 59 Zakonika uređuju odgovornost za štetu od *građevina*. Naime, po članu 58: (1) Sopstvenik zgrade ili svakog drugog postrojenja odgovara za štetu koja nastaje usled mana u konstrukciji ili zbog slabog održavanja. (2) On ima pravo da traži naknadu od lica koja su mu za to odgovorna. U čl. 59 Zakonika predviđaju se obavezne *mere obezbeđenja*: (1) lice kome preti šteta od tuđe građevine ili postrojenja ima pravo da zahteva od njihovog vlasnika da preduzme potrebne mere za otklanjanje opasnosti. (2) Ovim se ne dira u policijske propise koji se odnose na zaštitu lica i imovine. Komentarišući odredbe švajcarskog Zakonika o obligacijama propisanih povodom odgovornosti za štete od građevina, Gul utvrđuje da odgovornost za dejstvo izgrađenih objekata spada u red slučajeve kauzalne (objektivne) odgovornosti. Ta odgovornost stoji u vezi sa propisima stvarnog prava o odgovornosti sopstvenika za slučaj prekorachenja ovlašćenja u vršenju prava svojine,⁶⁴ posebno u susedsko-pravnim odnosima. Obe odgovornosti mogu biti međusobno konkurentne kada prekorachenja svojinskog prava (imisiije) proističu iz nedostataka građevine ili objekta.⁶⁵ Prema stanovištu Gula i sudske prakse koju on navodi i javni građevinski objekti (na primer, ulice⁶⁶ i telefonski vodovi⁶⁷), potpadaju pod privatnopravna pravila o odgovornosti za štete od građevina. Strožija odgovornost predviđena u čl. 58 Zakonika tereti vlasnika zgrade ili druge građevine. Pod pojmom zgrade se podrazumeva „trajna ili prolazna stabilna veza između zemljišta i građevine“.⁶⁸ Pod građevinom se smatra svako delo koje je rezultat ljudske delatnosti, ali se takvima ne smatraju zemljište, blokovi od kamena. Vode se ne smatraju građevinom, ali to one postaju obradom, preradom, odnosno modifikacijom. Smatraju se građevinama ulice i trgov⁶⁹, ali ne i neizgrađena pešačka staza⁷⁰, prolazi⁷¹, vodovi⁷², groblja⁷³, korita potoka⁷⁴, bazeni za plivanje⁷⁵, delovi

---

⁶³ BGE 115 II 245.

⁶⁴ ZBG (Schweizerisches Zivilgesetzbuch), čl. 679.

⁶⁵ V. Guhl, op. cit., str. 207. t. 23, BGE 91 II 475, 111 II 436.

⁶⁶ BGE 108 II 185.

⁶⁷ BGE 112 II 230.

⁶⁸ BGE 106 II 2003, E. 2.

⁶⁹ BGE 102 II 343.

⁷⁰ BGE 91 II 283.

⁷¹ BGE 103 II 240.

⁷² V. Schweizerische Juristenzeitung, 1976, s. 360.

⁷³ BGE 91 II 484.

zgrade, kao što je kupatilo, patos, lift ili osvetljenje stepeništa.⁷⁶ Da bi došlo do odgovornosti imaoca objekta mora da je sam objekat, odnosno građevina bila uzrok štete. Mora da postoji neki telesni uticaj na objekat, u smislu da ima neki nedostatak i da je do štete došlo usled tog nedostatka. Neophodno je postojanje uzročne veze između nepravilne izgradnje objekta ili njegovog nepravilnog održavanja i štete. Teret dokazivanja nedostatka objekta ili nepravilnog održavanja snosi oštećeni koji traži naknadu štete.⁷⁷

Novija švajcarska monografska literatura (npr. Heinrich *Honsell*) je takođe posvećena kako pravilima klasičnih instituta odgovornosti za dejstva stvari, tako pravilima modernih kvazidelikata.⁷⁸

VI ODGOVORNOST ZA ŠTETE OD DEJSTVA STVARI U PRAVU SRBIJE

Srpski građanski zakonik iz 1844. godine reguliše kvazideliktnu odgovornost, odnosno odgovornost za štete nastale usled dejstva stvari u paragrafima 813-817. Zakonik u ovom domenu samo delimično prati svoj uzor, pravila austrijskog Opšteg imovinskog zakonika i predviđa odgovornost za štete nastale padom ili bacanjem materijala iz zgrada i dejstvom životinja.

U paragrafu 813 SGZ predviđa da ko iz kuće, prozora, s tavana, ili inače nesmotreno baci ili izlije nešto, odgovaraće za štetu koju bi drugom s tim prouzrokovao. Ako se ne zna ko je štetnik, onda odgovara vlasnik kuće ili zakupac („Gospodar kuće ili kvartijar“).

---

⁷⁴ BGE 122 III 229.

⁷⁵ BGE 55 II 196.

⁷⁶ BGE 81 II 450, 88 II 417, 91 II 201, Guhl, op. cit. str. 207, t. 26.

⁷⁷ BGE 108 II 186, Guhl, op. cit. str. 207, t. 27.

⁷⁸ V. Heinrich *Honsell*, Schweizerisches Haftpflichtrecht, 3. Auflage, Schulthess, Zürich, 2000. Među klasičnim pravilima o kvazideliktnoj odgovornosti autor naročitu pažnju posvećuje pravilima Zakonika o obligacijama o odgovornosti držaoca životinja (str. 144-146) i pravilima o odgovornosti vlasnika građevina (str. 147-152). Od „modernih“ oblika građanskopravne odgovornosti autor razmatra odgovornost za štete nanete u saobraćaju motornih vozila zasnovanih na uzročnosti (Gefährdungshaftung) (str. 157-169); odgovornost proizvođača za štetu nastalu od proizvoda (Produkthaftung) (str. 166-183); odgovornost za štetu nastalu u lovu (Jagd) (str. 197); za štetu u železničkom saobraćaju (str. 186); za štetu nastalu usled dejstva električnih postrojenja (str. 187); od pada letelica (str. 187); odgovornost za štetu od dejstva atomskih postrojenja (str. 189-191); odgovornost za ekološke štete (str. 191-195) i odgovornost za štetu nastalu usled proizvodnje, deponovanja ili upotrebe otpadnog materijala (str. 196-197).

Paragraf 814 propisuje pravo svakog građanina da se obrati policijskim organima sa zahtevom da otklone opasnost od šteta od stvari koje su nameštene ili obešene na neku zgradu, te mogu lako pasti i time prouzrokovati štetu drugome. („Mogu lakše pasti ili drukčije koga osakatiti ili oštetiti“). Policija je obavezna da ovakve situacije izvidi i da otkloni postojanje opasnosti od štete. Ovo pravilo je preventivne prirode i ne sadrži odštetnopravni aspekt, kao što je to u ovom slučaju predviđeno u austrijskom Opštem građanskom zakoniku.

U paragrafu 815 Zakonika reguliše se odgovornost za štete od životinja u smislu telesne povrede fizičkog lica ili imovine. Odgovorno je lice koje je životinju nateralo, nadražilo ili prenebregao obavezu sprečavanja štete.

Paragraf 816, na dalje, propisuje da onaj koji je našao životinju u nekom štetnom dejstvu, može je „silom odbiti, ili isterati ili uhvatiti ili saznati“.

Paragraf 817 predviđa da životinja uhvaćena u šteti ostaje u zalozu za naknadu, „za koju je dužan onaj, čija je životinja, za osam dana učiniti.“ „Ako se ne poravnaju, dužni su stvar sudu javiti. Oštećeni nije dužan životinju iz zaloge izdati, dok mu se ili naknada ne učini, ili sigurnost dovoljna ne postavi.“ Sprski građanski zakonik je, prema tome, ustanovio pravo retencije na životinji dok imalac životinje ne nadoknadi štetu ili položi obezbeđenje.⁷⁹

Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima profesora Mihaila Konstantinovića,⁸⁰ uglavnom na način kako je ovo pitanje uređeno u Švajcarskom zakoniku o obligacijama, u članovima od 141-145, u poglavlju o odgovornosti za opasne stvari predviđa dve vrste klasične odgovornosti za štetu od dejstva stvari: odgovornost za štetu od životinja⁸¹ i odgovornost za štetu od građevina.⁸²

U pogledu modernih oblika odgovornosti za štetu od dejstva stvari, profesor Konstantinović je predvideo *odgovornost proizvođača stvari sa nedostatkom*.⁸³ U tom pogledu Skica sadrži pravilo da „ko stavi u promet neku stvar koju je proizveo, a koja zbog nekog nedostatka, za koji on nije znao, predstavlja opasnost štete za lica ili stvari, odgovara za štetu koja bi

---

⁷⁹ V. Građanski zakonik Kraljevine Srbije, Zbirka zakona, Beograd, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, 1927, str. 303.

⁸⁰ V. Mihailo Konstantinović, Obligacije i ugovori, Skica za zakonik o obligacijama i ugovorima (u daljem tekstu: Skica), Beograd, 1969, str. 53.

⁸¹ V. čl. 142-144 Skice.

⁸² V. čl. 145 st. 1-4 Skice.

⁸³ V. čl. 141. Skice.

nastala usled nedostatka.“ Ova odredba Skice je u celini prenetu u Zakon o obligacionim odnosima (st. 1. čl. 179), s tim da je dopunjena još jednim stavom (st. 2. čl. 179), prema kojem „proizvođač odgovara i za opasna svojstva stvari ako nije preduzeo sve što je potrebno da štetu, koju je mogao predvideti, spreči putem upozorenja, bezbedne ambalaže ili drugom odgovarajućom merom.“

U pogledu odgovornosti za štetu od dejstva *životinja*, profesor Konstantinović je predvideo (1) da za štetu odgovara imalac životinje bilo da je životinja kod njega, bilo da je zalutala ili pobegla. Takođe, (2) imalac odgovara za štetu koju je uznemirena životinja prouzrokovala licu koje je dragovoljno pokušalo da je uhvati ili zadrži.

U odredbama u kojima se reguliše odgovornost kada je životinja *predata drugome*, Skica predviđa da „za štetu koju prouzrokuju životinje poverene na čuvanje ili staranje licima i ustanovama koje se bave primanjem životinje na čuvanje i staranje, kao što su veterinari, potkivači, krčmari, bolnice za životinje, odgovaraju ta lica i ustanove onako kako bi odgovarao imalac.“ Zatim je profesor Konstantinović u Skici predvideo da imalac koji je predao životinju drugome da se njome služi, ili na čuvanje ili staranje, dužan je skrenuti mu pažnju na mane životinje, ako ih ima, inače će odgovarati za štetu.

Profesor Konstantinović je predvideo i *založno pravo* u korist oštećenika na životinji koja je uhvaćena u šteti. Naime, držalac zemljišta ima pravo da uhvati tuđu životinju koja na njegovom zemljištu čini štetu i da je zadrži kao zalogu za naplatu naknade. On je dužan da bez odlaganja obavesti o šteti i zadržavanju imaoca životinje, a ako ne zna koje imalac onda skupštinu opštine.

U odredbama o odgovornosti za štetu od *građevina* Skica profesora Konstantinovića predviđa da (1) „imalac zgrade i svake druge građevine odgovoran je za štetu koju ona prouzrokuje svojim rušenjem ili padom nekog njenog dela, ili na koji drugi način. Nadalje, (2) on se oslobađa odgovornosti ako dokaže da se šteta dogodila usled više sile ili krivicom oštećenika. (3) Imalac ima pravo da traži naknadu od lica koja su kriva što se šteta dogodila. (4) Ove odredbe važe i za svojinskog držaoca.“

Zakon o obligacionim odnosima Republike Srbije ne reguliše odgovornost za štete od dejstva stvari. Svojevremeno je 1987. godine, po zaduženju tadašnjeg parlamenta, komisija na čelu sa profesorom Slobodanom Perovićem, sastavljena od profesora sa pravnih fakulteta u Srbiji i sudija Vrhovnog suda, uradila predlog Nacrta Zakona o obligacionim odnosima Republike Srbije, koji je obuhvatio onu materiju obligacionih odnosa, koja u to vreme nije bila uređena tadašnjim saveznim Zakonom o obligacionim odnosima, između ostalog, i materiju šteta od građevina,

kao i materiju šteta od životinja, uglavnom zasnovanu na odredbama Skice profesora Konstantinovića.

Izmene Zakona o obligacionim odnosima iz 1993. godine nisu uvele nedostajuće odredbe kojima bi se uredili odnosi povodom odgovornosti za štetu od dejstva stvari. Budući, da se već nekoliko godina, po zaduženju Narodne skupštine Republike Srbije, na čelu sa profesorom Perovićem radi na rekodifikaciji građanskog prava, uključiv i obligaciono pravo, može se očekivati da će se odredbe Zakona o obligacionim odnosima upotpuniti pravilima o odgovornosti za štetna dejstva stvari.

Što se tiče partikularnog zakonodavstva Republike Srbije, ova materija je delom uređena pre svega u **Zakonu o lovstvu**⁸⁴, u pogledu odgovornosti za štetu od *divljači*. U sedmom poglavlju ovog zakona nalaze se odredbe o *sprečavanju šteta i o naknadi štete*. U čl. 53 Zakona o lovstvu je propisano da su *korisnici lovišta, odnosno vlasnici i korisnici zemljišta, voda i šuma*, na kojima se lovišta nalaze i površine van lovišta, na kojima se divljač nalazi dužni da preduzimaju *mere za sprečavanje šteta* koju divljač može da pričini imovini i ljudima. Prema čl. 54 istog Zakona, štetu koju pričini *lovostajem zaštićena divljač* nadoknađuje *korisnik lovišta*, pod uslovom da je oštećeni preduzeo propisane mere za sprečavanje štete od divljači. Nadalje, Zakon propisuje da štetu koju pričini divljač za koju je propisana *trajna zabrana lova* nadoknađuje *Republika*, pod uslovom da je oštećeni preduzeo propisane mere za sprečavanje šteta od divljači. Vlasnik ili korisnik zemljišta, voda i šume kome je pričinjena šteta od divljači dužan je da za naknadu štete korisniku lovišta, odnosno Ministarstvu podnese *odštetni zahtev* u roku od tri dana od saznanja za štetu, a najkasnije u roku od mesec dana od nastanka štete. Zakon propisuje da korisnik lovišta i vlasnik, odnosno korisnik zemljišta, voda i šuma, na kojima je lovište ustanovljeno, štetu utvrđuju *sporazumno*. U čl. 55 Zakona predviđeno je da za štetu pričinjenu vlasnicima, odnosno korisnicima zemljišta, voda i šuma, *prilikom lova lovaca* i njihovih pomagača odgovoran je *korisnik lovišta*. I najzad, po članu 56, građanin i pravno lice koje *lovi divljač suprotno Zakonu* ili na drugi način uništi divljač, uništava lovne i lovnotehničke objekte, oznake granica, ili na drugi način pričini štetu dužan je da *štetu naknadi korisniku lovišta*.

U praksi primene Zakona o lovstvu, sudovi zauzimaju stav da na osnovu čl. 53. st. 1 i čl. 54 postoji *podeljena odgovornost korisnika lovišta i vlasnika voćnog zasada* u neposrednoj blizini lovišta za naknadu štete

---

⁸⁴ V. Zakon o lovstvu, Službeni glasnik RS, br. 39/93, 44/93 – ispravka, 60/93-ispravka, 67/93 i 101/2005 – drugi zakon.

pričinjene od strane *lovostajem zaštićene divljači*, ukoliko mere vlasnika voćnog zasada za sprečavanje štete nisu bile dovoljne da spreče štetu.⁸⁵ U primeni istog člana (čl. 54. st. 1) sud utvrđuje solidarnu odgovornost oba lovišta, kada se one graniče sa parcelama tužioca, a za štetu od divljih svinja koji stalno žive u lovištima kojima gazduju tuženi. Prema činjeničnom stanju opisanom u obrazloženju presude, radilo se o štetnom dejstvu lovostajem zaštićene divljači. Iako za štetu pričinjenu od lovostajem zaštićene divljači u principu odgovara organizacija koja gazduje lovištem u kome je šteta pričinjena, u ovom slučaju je ustanovljena solidarna odgovornost više lovišta, pošto u konkretnom slučaju nije moglo da se utvrdi iz kog lovišta je divljač izašla, u kom broju i kada je šteta učinjena, a radilo se o lovištima koja se međusobno graniče i o tome da na oba terena stalno žive divlje svinje.⁸⁶

VII UMESTO ZAKLJUČKA

S obzirom na sadašnje stanje zakonodavstva, kodeksa i partikularnog, možemo konstatovati da u Republici Srbiji postoji pravna praznina u pogledu klasičnih (uobičajenih) pravila (u uporednom građanskom zakonodavstvu) o odgovornosti za štetna dejstva stvari, imajući u vidu da osim materije odgovornosti za štetu od divljih životinja, odgovornosti proizvođača za stvari sa nedostatkom,⁸⁷ ostali slučajevi kvazidelikata nisu uređeni. Doduše, sudska praksa Vrhovnog suda Republike Srbije je ovu praksu popunjavala pozivom na čl. 4. Zakona o nevažnosti propisa, pravilima Srpskog, odnosno Austrijskog građanskog zakonika.

Na osnovu prikaza i analize uporednog zakonodavstva, zaključujemo da osim klasičnih pravila (šteta od dejstva građevina i životinja), postoje brojna moderna pravila vezana za štete od dejstva stvari, kao što su štete od saobraćajnih sredstava, atomske štete (štete od jonizirajućih zračenja), štete od dalekovoda (električne energije, gasa itd.), štete od raznih imisija kao što su uvođenje opasnih i štetnih materija u vodotoke u vodu, odnosno u zemljište, i dr.

Štetne imisije su uređene čl. 5 Zakona o svojinskim odnosima (u pogledu tzv. susedskih imisija), odn. čl. 156 Zakona o obligacionim odnosi-

---

⁸⁵ V. Presudu Okružnog suda u Valjevu, Gž. 750 od 25.10.2007. g.

⁸⁶ V. Presudu Okružnog suda u Kraljevu, Gž.1049/2005 od 3. 8. 2005. godine.

⁸⁷ V. Zakon o odgovornosti proizvođača stvari sa nedostatkom, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 101/2005.

ma za imisije sa faktičkim dejstvom preko susedskih nepokretnosti. Materija ispuštanja štetnih imisija u vodotoke i poljoprivredno zemljište je delimično uređena Zakon o vodama i Zakonom o poljoprivrednom zemljištu, kako u preventivnom smislu, npr., preko odredaba o katastru zaagađivača i o vodoprivrednoj dozvoli, tako i u domenu odštetno pravne odgovornosti, kada je imisiona opasnost realizovana, u vidu nastale štete. Nedostaju potrebne zakonske odredbe koje bi sadržale intencionalna pravila EU kojima bi se regulisala prethodna ekološka analiza pri davanju dozvole za novog potencijalnog imitenta.

Ako se sagledaju uporedna i domaća pravila o odgovornosti za štetu od dejstava stvari, zajedničko im je što se novi oblici odgovornosti za štete od dejstva stvari, sa određenom rezervom, mogu kvalifikovati kao slučajevi objektivne odgovornosti imalaca ovih stvari ili postrojenja za štete nanete trećim licima. No ima i izuzetaka, kada se odgovara po osnovu krivice, tj. pravila o subjektivnoj odgovornosti, kao što je to slučaj kod odgovornosti za štete nastale u saobraćaju motornih vozila u pokretu. Takođe, od opštih pravila o objektivnoj odgovornosti, gde je kao i kod subjektivne odgovornosti dejstvo više sile razlog za isključenje odgovornosti, izuzetak čini tzv. apsolutna odgovornost, tj. kod koje nema oslobodjenja od odgovornosti ni u slučaju ako je šteta nastala usled dejstva više sile. Ta vrsta odgovornosti je zastupljena u uporednom zakonodavstvu o odgovornosti za atomske štete. Pravilo je da se za štetu od dejstva stvari odgovara po (specijalnim) pravilima deliktne odgovornosti, ali se u uporedno pravnoj literaturi ne isključuje primena pravila o ugovornoj odgovornosti.

*József Szalma, Ph.D., Full Professor
Novi Sad School of Law*

Liability for Harmful Effects of Things – liability for tort and quasi-delict –

Abstract

In this paper, an attempt is made to differentiate between tort (delict) and quasi-delict, as well as between tort, on one hand, and force majeure (*vis maior*) and case (*casus*), on the other.

The purpose of the paper is to determine when there is a civil-law liability for harmful effects of objects and when there is not. In the case of an effect of (dangerous) objects without human interference, i.e. a possibility of prevention (force majeure), there is no civil-law liability. However, if there is a harmful effect of (dangerous) objects being in legally prescribed cases under a due human supervision, there is a civil-law liability of the object owner provided there is no preventive supervision.

Key words: tort, quasi-delict, force majeure, liability for damage caused by animals and other things under due human supervision.